

4B: Litteratur – teater – epideiktikk

Marie Gelang: "**Kairos och actio – en studie om förmågan till tajmning**"

I en studie av tajmning i teaterrepetitioner sammanförs de två retoriska begreppen *actio* och *kairos* och förhållandet mellan dem diskuteras. Frågan är om och i så fall hur en talares uppträdande, *actio*, kan vara en av de processer som skapar det rätta ögonblicket, *kairos*.

Actio är en del av alla förmågor som utgör en talares kommunikativa kompetens. En annan aspekt av retorisk kommunikativ kompetens avser en talares förmåga till tajmning -*kairos* – vilket är direkt relaterat till den retoriska betydelsen av tid, plats, talare och publik, den korrekta och kunniga analysen av dessa faktorer och förmågan att använda rätt medel i en given situation för att uppnå trovärdighet. Således pekar *kairos* på ett särskilt ögonblick i tiden då endast en specifik handling är tänkt att äga rum. Detta särskilda ögonblick uppstår genom att många samtidiga processer sammanfaller till ett "nu".

I detta paper ges en kort redogörelse för begreppen *actio* och *kairos*. Därefter presenteras en analys av teaterrepetitioner med fokus på vilka instruktioner en teaterregissör ger till en skådespelare för att skapa tillfällena av *kairos* i gestaltningen av en roll. Slutligen kommer jag att relatera det jag i min forskning benämnt som *actiokvaliteter* till begreppet *kairos*.

Linnéa Hane: "**Nöjesläsning för barn eller en genuspolitisk plattform? – En retorikvetenskaplig analys av Tove Janssons muminböcker**"

I en analys av Tove Janssons böcker om muminvärlden diskuteras hur hon genom att applicera olika berättarperspektiv ger utlopp för sin egen politiska röst i den genusdebatt som rådde mellan 1945–1970.

I Janssons nio kapitelböcker om muminrollen förekommer politisk satir och normkritik genom ironi, tillspetsade karaktärer och karikatyrer. Den tydligaste ironiseringen i muminböckerna sker kring de kvinnliga karaktärerna och deras sätt att uttrycka och konstruera sin femininitet. Genom en ideologikritisk närläsning kartläggs berättarperspektiven i muminböckerna. Syftet är att visa hur dessa perspektiv kan vara kraftfulla retoriska verktyg vilka skapar möjligheter att konstruera och diskutera femininitet. Janssons böcker talar till två skilda publikgrupper: en vuxen politisk läsarkrets och en läsarkrets bestående av barn som vill ha något att nöjesläsa. De genuspolitiska satirerna, ironierna och karikatyrerna bygger på en för de läsande barnen främmande *doxa*.

Presentationen avser redogöra för hur den genuspolitiska ironiseringen kommer till uttryck genom de olika berättarperspektiven. Detta diskuteras sedan i relation till de två olika publikerna. Avslutningsvis kommer ett resonemang föras kring den komplexa situation som

uppstår då en ironiserad genusdebatt bereds plats i böcker som primärt är avsedda som nöjesläsning för barn.

Christina Matthiesen: "At udstille og udfordre fælles illusioner – om danske skønlitterære forfatters bårtaler og sofistisk epideitik"

Sankthansaften er en festlig aften, og i Danmark forbundet med sang og bårtaler, der holdes af et mangefold af personer, byrådsmedlemmer, præster og forfattere. Særligt forfatters bårtaler trykkes ofte samtidig i en avis. Hvorfor holder forfattere bårtaler? Og hvilke emner, pointer og træk er typisk på spil? I hvert fald ikke kun skønhed og harmoni.

Som bekendt forbindes den epideitiske tale med konsolidering frem for disput: "Den [festtalen] beskæftiger sig nemlig med handlinger, som alle er enige om, så at der kun står tilbage at iklæde dem storhed og skønhed" (Aristoteles, *Retorik*, 1.IX.40, se også Quintilian, *IO* III.4.8). Udlægningen af epideitik som konsensusorienteret og harmoniskabende er også typisk i vores tid (se fx Condit 1985 og Kjeldsen, *RA*, 2014). Imidlertid forsøger al epideitik ikke partout at ophøje og forskønne konsensus. Epideitik kan også handle om det modsatte. Om at tematisere og altså udstille illusioner om konsensus. Eller om at udfordre og altså udvide grænsen for konsensus. Denne form for paradoksal epideitik kaldes også *sofistisk epideitik*, og en undergenre her er den såkaldte *adaxography*, der hylder det umiddelbart uværdige eller trivielle (MacPhail, 2012).

Jeg giver i dette paper indblik i tre danske skønlitterære prosaforfatters bårtaler: Mathilde Walter Clarks "Bårtale til Folkedybet", Erling Jepsens bårtale om kaninopdræt og Madame Nielsens "Jeg er heksen". De tre bårtaler er eksempler på hhv. klassisk epideitik, hvor fælles værdier hyldes, sofistisk epideitik i form af *adaxography*, hvor det umiddelbart tåbelige hyldes, og endelig sofistisk epideitik, hvor konsensus udfordres og udvides. Studiet af talerne danner afsæt for en diskussion af, i hvilken grad sankthans som tilbagevendende situation med sine indlejrede sociale motiver og en bårtale fra en til dels samfundsmæssig outsiderposition som den skønlitterære forfatters udgør et både oplagt og interessant match, som forekommer unik i den danske tradition for taler – og muligvis i verden.